

Wat is toeval?

Een filosofische verkenning

Naar een artikel uit Filosofie Magazine

6 maart 2026

- 1 Inleiding
- 2 Spinoza: Toeval als onwetendheid
- 3 Boëthius: Goddelijke orde
- 4 Epicurus en de kwantumfysica
- 5 Hannah Arendt: Beloftes tegen de chaos
- 6 Conclusie

Centrale vraag

Wat is toeval? Bestaat het werkelijk, of is het slechts een gebrek aan inzicht?

- We spreken van toeval bij onverwachte gebeurtenissen.
- Maar **te veel toeval** lijkt geen toeval meer.
- Filosofen geven uiteenlopende antwoorden.

“Wat wij toeval noemen is het toevluchtsoord der onwetendheid.”

- Alles gebeurt volgens natuurwetten (determinisme).
- Toeval is geen eigenschap van de werkelijkheid, maar van onze waarneming.
- Wie de oorzaken kent, ziet geen toeval.

Boëthius (ca. 480–525)

- Zelfs in chaos schuilt een goddelijke orde.
- “De kosmos wordt geleid door een bestuurder die goed is.”
- Troostend idee: toevalligheden passen in een groter plan.

Let op

Dit is een teleologisch wereldbeeld: alles heeft een doel.

Epicurus (341–270 v.Chr.)

- Atomen kunnen **zonder aanleiding** van baan veranderen.
- Willekeur is een fundamenteel principe in de natuur.
- Hierdoor kunnen atomen botsen en grotere gehelen vormen.

Onzekerheidsprincipe

Van kwantumdeeltjes kunnen snelheid en plaats **niet tegelijk** exact worden bepaald.

- Moderne wetenschap bevestigt een fundamentele onbepaaldheid.
- Dit lijkt op het oude idee van Epicurus.
- Toeval is misschien wel ingebakken in de kosmos.

Hannah Arendt (1906–1975)

- De “donkerte van het menselijk hart” maakt ons onvoorspelbaar.
- Zelfs voor onszelf zijn we een raadsel.
- Toch hebben we stabiele relaties nodig.

Oplossing: beloftes

Een belofte overstijgt het toevallige. Je houdt je eraan, *ongeacht* wat er tussendoor komt.

Conclusie: Vier visies op toeval

- 1 **Spinoza:** Toeval is onwetendheid over oorzaken.
- 2 **Boëthius:** Toeval is schijn; er is een goddelijke orde.
- 3 **Epicurus / kwantumfysica:** Willekeur is fundamenteel.
- 4 **Arendt:** Toeval vraagt om menselijke verantwoordelijkheid (beloftes).

Toeval is zowel een metafysisch raadsel als een ethische uitdaging.